

Enn Kippel

Meelis

Ajalooline noorsoojutustus

1.

Sellest on möödunud juba kakskümmend kaks inim põlve või õigemini pisut enam kui seitsesada aastat, kui elas kuulus Sakala maavanem Lembitu. Siis oli meie maa hoopis teistsugune kui nüüd; metsad olid aina suured ja mühavad tammikud, järved ja jõed aga hoopis sinisemad kui praegu. Külad asusid tumedate metsapadrikute ja järvede vahel, aga teed, mis nende juurde viisid, olid alati vahimeestest valvatud. Metsad olid siis täis karusid, huntide kisa, aga samuti hulkusid tammikuis metskultide karjad, toites end maha varisenud tammetõrudega. Ka pikasarveline tarvas ehk metssõnn jooksis seal möirates ringi.

Ei läinud siis ükski mees metsa, ilma et tal poleks kaasas olnud oda ja vöö vahel kirvest või nuga. Paljusid neid loomi püüdsid inimesed paeltega kinni, tõid oma kodudesse ja õpetasid taltsaks. Seepärast polnud sugugi ime, et ühes või teises peres hoiti õuekoera kuudis karu või hundikutsikat. Paljud inimesed oskasid koguni metsloomade keelt, nii et neil oli tühine asi kutsuda mõnda lindu või oravat enese juurde.

kasevindi, lepalinnu või koguni pääsukese laskuma oma peopesale.

Otse Lehola küla kõrval keset ääretut sood ja rabamaad asus kihelkonna linnamägi. See oli kõrge vaar*, mille inimesed olid omaenda ihurammuga mullast üles ehitanud. Selle mäe ülemisele servale oli jämedatest palkidest ehitatud tara ehk sein, mille taha võis vaenlase maaetulekul pakku minna. Viimasel ajal räägiti vaenlasest üsna tihti, ja ikka oli siis Meelis kikkiskõrvu pealt kuulamas. Et ta aga polnud kunagi veel oma ihusilmaga ühtki vaenlast näinud, siis mõtles ta endamisi alati, missugused nad peaksid küll olema. Et aga vaenlane on tõesti kuri, seda aimas ta juba sellest, et kui ühel päeval isa koos malevlastega** pikalt teekonnalt tagasi tuli, olid paljud neist verised. Isegi isa käis kaevul oma põsehaava loputamas. Siis pudenes ka majakondsete suust sõna, et isa käinud raudmeestega taplemas.

Raudmehed, nagu ta kuulis räägitavat, pidid olema suured raudkoorikuga kaetud mehemürakad. Seejuures olevat nad nõnda rasked, et teised peavad neid tõstma sadulasse, kuhu nad ise ei suutvat ronida.

Siis aga ühel päeval, kui Meelis viibis koos Ivoga karjamaal, juhtus ta ronima kaselatva, et näha, missugune on maailm kaugemal. Vaevalt sai ta hakata lõuna poole vahtima, kui silmas eemalt mäeküüru tagant paistvat tiheadat odade kimpu. Kohe pärast seda nägi ta ka hobuseid ning sadulais istuvate meeste rautatud lagipäid, mis

---

* vaar – piklik kõrgendik

** malev – muistse Eesti ühe või mitme maakonna vabatahtlikest üheks sõjaretkeks moodustatud rahvavägi

päikesepaistel heledalt läikisid. Nende meeste juures polnud üldse paljast ihu märgatagi, vaid nad olid üleni raudse soomusega kaetud.

Kärmosti laskus Meelis nüüd kaseladvast alla, sest ta süda aimas halba. Saanud aga kõigest nähtust Ivole seletada, hüüdis vana karjus tal randmest kinni haarates:

„Need on ju rüütlid! Ei nüüd ole muud kui kari metsa pakku ja ise hobustele, et aga rutem koju jõuda!“

Et aga Lembitu hoidis kõiki teid valve all, oli rüütleil raske ootamatult Leholasse pääseda. Juba nende kaugel eemal olles hakkasid vahimehed taguma lokulaudu, puhuma sarvi ja mõnes paigas süütasid ka tuled, andes sel kombel lähenevast vaenlasest õigeaegselt märku. Seepärast oligi Leholas, kui Meelis koos Ivoga sinna jõudis, suurem osa külarahvast koos oma varaga linnusesse asunud. Nähes oma poega elusana ja tervelt koju saabuvat, oli Lembitu selle üle ütlemata rõõmus, olgugi et ta ei lasknud seda avalikult paista, sest temale kui kihelkonnavanemale poleks see olnud auks, kui ta oma poja pärast oleks tundnud rohkem muret kui kogu rahva pärast.

Kui siis rahvas oli ülal linnusel koos, suleti selle väravad ning kuhjati nende taha mulda. Linnuseõuele oli ka palju loomi kokku aetud, et nad ei langeks näljasele vaenlasele saagiks.

Ülalt linnuse palkseinalt ja vahitornidest oli aga üsna hästi näha, kuidas raudmeeste tihedad read lähenesid. Nad tulid aeglaselt ratsutades, piigid õieli ees, ning maa nende raskuse all ümberringi aina mädises ja põrus.

Kõigil neil olid määratu pikad odad pea kohal harjas-tena püsti, mille seas hõljus ka veripunase risti- ja mõõgamaergiga tähistatud lippe. Raudmeeste lähemale jõudes valjenes kabjaplagin ning maa müdisemine. Samuti olid ka nende suud täis palvelaule ja appihüüdeid „taevase isa“ poole, nii et linnusesse põgenenud rahvas võis üsna selgesti kuulda nende sõnu, mis kostsid läbi hobuste kabjaplagina: „Gott erbarme Dich meiner!“*

„Ivo, mida see võõras vägi nõnda kisendab?“ päris nüüd väike Meelis vanalt karjuselt, kellega ta kõrvu ülalt linnuse-servalt alla vahtis.

„Küllap paluvad halastust oma jumalalt,“ arvas Ivo.

„Ise tulevad kurjusega kallale ja paluvad oma jumalalt halastust!“ lausus Meelis, jäädes üllatusest keeletuks. „Kas nad sedasi teda ära ei vihasta?“

Kuid säärasele pärimisele ei osanud vana karjus enam midagi kosta ning ta vaatas hirmuga pealt, kuidas raudsoomusega kaetud ratsanikud piirasid linnuse ümber ning jätsid siis oma hobused seisma. Kohe seejärel jooksid nende selja tagant välja jalamehed ning hakkasid neid sadulaist maha avitama**, sest ratsanikud ise olid oma raudrõivaga nõnda rängalt koormatud, et nad ei suutnud seda omal jõul teha.

Noorusest hoolimata oli Meelis vägagi julge, kuid nüüd, nähes neid raudkoorikuga kaetud nägudega mehi, pidi temagi süda kartusest värisema. Samuti polnud ka nende hobused päris tõeliste hobuste taolised, vaid nende pead ja

---

* *Gott erbarme Dich meiner!* – Jumal, halasta mu peale!

** avitama – aitama, abistama

kaelad olid rauaga nii hullusti ära moonutatud, et neid võis pidada ennem tontideks kui hobusteks. Samal ajal kui see raudrüütlite vägi ennast mitmesse leeri üles seadis, hakkas ka Lehola vanem Lembitu oma mehi linnuses tapluse vastu valmis seadma. Nobedasti liikus ta ülal vallil, laskis suured tõrva- ja veekatlad tulele seada ning keema ajada, et kui siis vaenlane linnusele läheneb, valada talle kuuma vett ja tulist tõrva kaela. Samuti laskis ta üles linnusevallile vinnata suuri kive, palke, kanda sinna viskeodasid ja terved sületäied teravaid raudkidadega nooli. Mitmes paigas pingutasid aga mehed vibupaelu ning olid lahingu ootamisel täis ärevust.

Linnuseõuele kokku aetud veised ja lambad kisendasid ning häälitsevad haledalt, otsekui oleksid nemadki aimanud lähenevat häda. Kõik naised ja lapsed, kes olid jooksnud küladest siia pakku, aeti nüüd Lembitu tahtmisel kuutidesse ning peidikuisse varju, et nad ei jääks kivide ja noolte saju alla, mida vaenlane võis hakata linnusesse pilduma.

„Meelis, Meelis,“ kuulis siis Lembitu poeg äkki alt linnuseõuelte oma ema häält, „rutta nobedasti vallilt alla varjule!“

Raske on Meelisel ema tahtmisele vastu panna, kui ometi tahaks ta koos meestega siia vallile jääda. Vahepeal on ta taskust oma lingugi välja võtnud ning korjanud sinna parajaid kive, et neid raudmeeste leeri lennutada.

„Meelis, Meelis...!“ hüüab ema.

Nõutult vaatab ta ümber ja märkab siis isa, kes parajasti on võtnud paksu rautatud härjanahkse mütsi peast ning pühib käeseljaga otsaesisel higgi. Ta ruttab talle juurde,

haarab ta krobelistest kuuehõlmast kinni ning palub, et ta jäetaks siia üles meeste seltsi.

„Sina ei ole ju veel mees, vaid oled laps,“ kostab isa kibedalt naeratades, „ja pead seepärast koos ema ja õdedega varju minema!“

Kui ta teda aga veelgi palub, astub isa vana Ivo juurde ning käsib sel siin linnuseserval valvata oma poega ning omaenda ihuga teda varjata. Vaid siis lubab ta pojalt üles vallile jääda.

„Lembitu, sa saadad meie poja meeletult hukka!“ halab nüüd ema all linnuseõuel.

„Naine, nüüd, kus rahvas on ümberringi otsa saamas, ära kurda üksnes oma poja pärast, vaid nuta siis juba nende kõikide eest!“ lausub Lembitu järsult ning ruttab kantsi teisele servale.

Kui siis raudrüütlid olid lagendikule oma telgid üles seadnud, tuli nende leerist kümnekond meest veelgi lähemale ning vasemat kätt puusale pannes tõstsid nad parema käega punasest vasest taotud pasunad suu juurde ja hakkasid neist puhuma. See oli võigas ja kole jõrin, mis nende pasunate kõridest kostis.

Kui pasunapuhujad vasksed torud suu juurest ära võtsid, tuli linnusele veelgi lähemale üksik preester, kel oli seljas tumepruun laiade käistega ülerüü ja peas laiaäärne viltmüts. Teinud enese kohal ristimärgi, hüüdis ta paremat kätt taeva poole tõstes:

„Eks ole see sina, autu ja võlts Lembitu, kes oma sõgedas meeles meile veelgi vastu paneb!“

„Kuidas julgeb säärane mees nimetada minu isa autuks!“ hüüdis Meelis seda kuuldes ja vihapisaraid tungis talle silma. „Minu isa on üle kihelkonna kõige ausam – tema juurest käiakse õigust otsimas!“

„Tasa, Meelis, tasa,“ manitses teda nüüd Ivo, „las see sõge mees räägib, mis ta tahab!“ Märgates aga siis, et Meelis on pistnud kivi lingutuppe ning hakkab seda hõõritama, haaras ta tal käest kinni ning küsis ärevalt:

„Poiss, mis sa tahad teha?“

Talle oli aga küsimatagi selge, mida Meelis oli nõuks võtnud, ning seepärast lisas ta noomides:

„Meelis, pea meeles, et ta on tulnud saadikuna linnuse alla... saadikuile ei tehta aga kunagi häda!“

„Lembitu ja teie kõik, kes te praegu selles linnuses varjul olete,“ jätkas preester, „vaadake ise meie otsatut hulka ja vägevust, juba seegi peaks teile hirmu peale ajama!“

„Laula, laula, pappi!“ naersid mehed linnuseserval.

„Meie ei lahku siit paigast enne, kui te oma linnuseväravad meie ees avate!“ kinnitas preester. „Kui aga sina, Lembitu, lased seda alandliku südamega teha, siis kingime teile kõigile ja ka sinule elu, kui aga julged vastu panna, siis meie ei halasta...!“

Mehed kuulasid vaikides, Lembitu aga, kelle kulmud olid meelepahast kokku tõmbunud, hüüdis preestri poole:

„Ei mina ega mu rahvas ole teile paha teinud. Miks tulete siis oma rautatud hobustega tallama meie põlde ning kahjutulega hävitama meie külasid?“

„Teeme seda sellepärast, et sa oled pime pagan ega lase ennast ristida!“ kisendas preester. „Nüüd aga ütlen ma

sulle selle ristiväe eesotsas seistes: lase ennast ja oma rahvast ristiveega kasta. Ning et sa ka edaspidi meie vastu truu oled ega loputa ristimist eneselt jällegi maha, siis anna oma poeg meile pandiks!“

„Vaiki, sa alatu mees!“ hüüdis seepeale Lembitu kibedalt. „Mis õigusega tuled sina tahtma minult poega, kellele mina olen elu andnud! Mina hoian teda enam kui iseenast, ja kui tulevikus ei ole enam mind, siis asub ta minu asemel maleva etteotsa ning võitleb teiega.“

„Lembitu,“ hüüdis preester ja tõstis otsekui manitsuseks sõrme, „ära unusta, et sõdagi on ainult õnnekatsumine ja et selle verine liisk võib ühele või teisele poole langeda, lõplik võit jääb aga ikkagi sellele, kes usub elavat Kristust!“

„Preester, sa sööd omaenda sõnu. Sina, kes sa kuulutad elavat Kristust, räägid ühtaegu ka verisest õnnekatsumisest!“

„Lembitu, ära keeruta kavalaid sõnu, vaid lase väravad avada, anna ristivanne ja oma poeg...!“

„Ei, oma poega ma ei anna! Pigem juba surman ta omaenda käega, kui et luban teil oma kavalate vääropetustega ta mõistust segi ajada ning panna vihkama oma isa, ema ja kogu suguhõimu!“

„Ma olen rääkinud,“ ütles nüüd preester oma kinnastatud käega ristimärki tehes ja tõmbas siis oma laiad mantlihõlmad koomale. „Meie sõjavägi ongi juba ootamisest kärsitu ja tapluse järele näljane – ta alustab kohe kallaletungi!“

Jällegi tõsteti lipukestega ehitud kuuekandilised pasunad huultele ning nende koerapeakujulistest otstest

puhuti välja võigast jõrinat märgiks, et läbirääkimised on lõppenud.

Nüüd hakkas ristirüütlike laager kihama otsekui vaablaste pesa: mehed jooksid seal oma raudrüü koliseses ringi, kostsid valjud käsuhüüded, mitmes paigas seati harkjalgadele kiviheitekatapulte* ja voorivankritelt toodi piiramistornide üksikuid osi, mida hakati kokku naelutama. Ratsahobused köideti aga mitme kaupa kokku ning viidi kaugemale, sest linnuse ründamisel polnud neist mingit kasu. Laagri keskpaika püstitati suur ja nägus telk, mille harjale pandi lipp lehvima. Ordumeister ise, üleni rauaga kaetud, istus aga kogu aja oma mustal hobusel ning jälgis sulaste ja sõjameeste ettevalmistusi lahinguks. Isegi ta nägu oli kaetud raudkiivriga, mille vaatepilude vahelt võis näha ainult ta vilkuvaid silmi. Ordumeistri kõrval seisis aga rüütlivendade preester Otu, kes talle Lembituga peetud läbirääkimise üle aru andis.

Lõpuks, kui rüütlike laagris olid ettevalmistused tormijooksuks tehtud, anti pasunahelidega kallaletungiks märku. Kohe seejärel tõstsid jalameesteks muutunud rüütlikud oma rasked pronksist ja rauast pikergused kilbid pea kohale ning hakkasid mööda linnusevalli nõlvakuid üles ronima.

„Oo, Gott, Gott mit uns!“** karjusid nad seejuures oma võõras murrakus ja püüdsid linnusetarale ikka lähemale rühkida.

Ühtlasi püüdsid nad kogu aja varjata end kilpidega, mille pihta kivid aina kolisesid, kui neid ülalt pilluti. Mitmes

---

* katapult – kiviheitemasin

** *Oo, Gott, Gott mit uns!* – Oo, Jumal, Jumal on meiega!

paigas ajasid nad ka tormiredeleid püsti ning püüdsid nende varal üles pihttara servale ronida. Samuti pildusid nad pikkade kõite otsa kinnitatud raudkonkse linnuse ülemisele servale, et nende kinni jäädes hakata end kõisi mööda üles vinnama. Kuid redelid murdusid alla veerevate kivimürakate all rägisedes kokku või siis tõugati need lihtsalt ümber, kõied raiuti aga pooleks. Nõnda suurelt kõrguselt alla langedes said paljud rüütli oma raudkooriku sees tõsiselt häda või koguni otsa. Osa Sakala mehi oli aga ülal tarapealsel heitnud kõrvale oma mõõgad ning haaranud pihku pikad puuhargid. Nendega olid nad nüüd hakkanud ja niipea, kui mõni rautatud rüütlipea valliserva tagant nähtavale ilmus, võeti see kohe harkide vahele ning tõugati kolinal alla.

Kõigest hoolimata muutus rüütli kallalekippumine üha ägedamaks, sest neid oli otsatu palju, nii et maha löödute asemel tormasid ikka uued hulgad peale. Lembitu vend, nimega Önnepäeva, kes samuti oli sõdimisel väga vapper, oli oma mõõga ühe rüütli raudrüü servade vahel pooleks murdnud. Siiski ei tõmbunud ta teiste seast veel tagasi, vaid, haaranud pihku rautatud puunua ehk kärbi, jagas hoope sellega. Seejuures märkas ta oma rõõmuks, et kärp on veel palju tublim relv, sest seal, kus mõõgatera rauda puudutades kõverdus, lõi kärp raudrüü koguni mõlki.

Ägedast kähmlemisest olid kõigil Lehola meestel silmnäod üleni higised, mille mahapühkimiseks ei olnud aga neist kellelgi mahti. Ja siis, kui jultunud vaenlane ikka ägedamalt peale rõhus ning tahtis juba oma lipu üles Lehola

vallile lehvima panna, võttis Lembitu alla linnuseõuele hüüda:

„Kuum vesi ja tõrvakatlad üles vallile tuua!“

Seda kuuldes tõstsid sulased katlad tulelt ning vinnasid need kähku üles. Selleks oli just viimane aeg, sest ühes paigas oli ordurüütleid üsna tihedalt ja paksult juba üles ronimas. Nüüd aga valati katlatäied tulist vett ja kuuma tõrva neile kaela, nii et nood tõmbusid valjusti röökides ja silmnägu kaapides omade sekka tagasi.

Muidugi, kuum ja tuline tõrv, tungides nende raudrüü liigendite ja peakatte vaatepilude vahelt sisse, tegi tõelist põrgupiina. Lembitul oli see ka viimseks hädaabinõuks, et kaitsta oma rahvast, perekonda ja vara võõraste kallalekippujate eest.

Tõmbunud siis linnusevallidelt pisut eemale, nii et neile ei saadud enam tõrva kaela valada, hakkasid rüütliid seda ägedamini lennutama Leholi kantsi oma teravaotsalisi ja raudkidadega nooli, tehes nendega linnusekaitsjaile üsna palju häda. Seepeale vastasid ka Lembitu mehed noolterahega, nii et neid lendas nüüd õhus unnates nõnda palju, et päevavalgus näis muutuvat koguni pimedamaks. Õnnetuseks ei suutnud nooled rüütlikele peaaegu mingit kahju teha, sest need pörkasid kolksatades vastu raudrüüd ja kilpe ning langesid siis jõuetult maha.

Nüüd võttis Lembitu appi uue kavaluse: ta laskis kõigil linnusesse koondatud vankritel võtta rattad alt, kasta need üleni tõrva sisse, süüdata põlema ning veeretada need siis linnusevallilt alla. Esialgu ei osanud vaenlane sellest enesele mingit häda karta, kuid märgates siis, kuidas põlevad

rattad kord-korralt ikka lähemale veerevad, hakkasid nad kisades põgenema. Kuna nad aga paksude trobikondadena tihedasti koos olid, siis jõudsid põlevad rattad neile järele ning süütasid paljudel neist valged mantlid põlema. Üks ratastest veeres lausa nõnda kaugele, et viis tule ka ordumeistri telgi külge. Saades sellest meeletuseni vihaseks, vandus ja sajatas ordumeister Volkiin jäledate sõnadega ning andis oma rüütlivendadele käsu, et nad uuesti linnusele peale tormaksid.

Tõmmanud korraks hinge, tõstsid rüütlid oma odad ning alustasid uuesti tormijooksu, kusjuures kogu õhk värises nende pöörasest kisast. Ülalt vallilt veeretati aga suuri kivimürakaid alla ning need tekitasid lõhkudes ja tappes rüütlite ridadesse pikki tänavaid, pühkides ja pihustades kõik oma teelt.

Jällegi pidid rüütlid tagasi tõmbuma, kui nad ei tahtnud lasta end huljana tappa. Kuid ega ordumeister Volkiingi olnud rumal sõjamees – ta oskas õige pea vaenlase nõrgema koha üles leida. Uut sõjakavalust appi võttes laskis ta nüüd ordusulaseil kokku korjata suuri põllukive. Siis, kui neist olid juba üsna suured kuhjad saanud, laskis ta hakata neid katapultide ehk suurte viskeharkidega linnusesse pilduma.

Üksteise järel lendasid rängad kivimürakad mürtsudes ja kolisedes linnusesse, kukkudes seal kuutide lagedele ning tappes linnuseõuel palju veiseid ja lambaid. Kuutides ja varjualustes istuvatele naistele ja lastele ei suutnud nad siiski häda teha, sest laepalgid, olgugi et need ragisesid ja naksusid, pidasid vägevatele hoopidele siiski vastu. Ülal

valliserval võitlejad küürutasid aga kivide lähenedes rinnatise taha ning jäid nõnda neist ikkagi puutumata.

Lõpuks aga hakkasid rüütlid pilduma oma katapultidest linnusesse savipotte, mis olid täidetud põlema süüdatud tõrvaga. See tekitas juba palju enam häda, süüdates valli puuosad mitmest paigast põlema. Kukkudes aga loomakarja hulka ja neid kõrvetades, hakkasid hobused ja veised rabelema ning end lõa otsast lahti kiskuma. Küll ruttasid mehed Lembitu märguandel tuld kustutama. Ent kui nad ühes paigas oli suutnud leegid vee ja liivaga summutada, tekkis teisel tulekahju uuesti. Säärast leholaste kimbatust märgates alustasid rüütlid uuesti kallaletungi. Sellest tekkis Lembitu rahvale suur kitsikus ja häda – nad pidid võitlema rüütlite ja tulega, mille kuum leitsak ja kibe ving oli neil hingamist matmas. Juba olid paljudel meestel näod täis veriseid vermeid, kuid kes neist vähegi suutis, see püüdis teiste õhutusel vastu panna. Ja ilma et neil enam oleks olnud mahti tuld kustutada, hakkasid nad põlevaid tuletukke vaenlasele kaela pilduma.

„Lase ennast ja oma rahvast ristida,“ kuulis Lembitu läbi võitluskära taas ordupreestri hüüdu, „ainult siis tunne sinu vastu halastust, muidu aga saad kogu oma rahvaga otsa! Muud meie sinult ei nõuagi, kui et lase enesele ristivett pähe valada ning kinnita seda oma poja meile pandiks andmisega!“

Lembitu teadis, et kuigi see suur ristivägi ei suudaks ta linnust võtta, siis tule ja näljaga võivad nad ometi ta rahva lõpuks suretada. Seepärast oleks Lembitu sunniviisilise ristimisega vahest nõustunudki, et nõnda oma rahvast

kindlast hukatusest päästa. Kuid Meelis, ei – ennem annab ta juba ennast nende meelevalla alla, kuid oma poega mitte, sest tema peab ju tulevaste tegude jaoks kasvama vaba mehena.

Ei olnud Lembitulgi pikaks arutlemiseks aega, sest linnuserahvas sattus oma ihulikkude hädade poolest ikka suuremasse kitsikusse. Lehola põles juba mitmest kandist ning tuld pilluti sinna üha juurde. Ka inimesi ja loomi oli juba üsna palju otsa saanud ning vigastatud oigasid valjusti.

Et Lembitu oli käskinud Ivol kas või oma ihuga Meelist varjata, siis püüdiski vana karjus seda truult täita. Ühtepuhku, kui Meelis oli uudishimust kihku sattudes ruttamas valliservale, tõmbas vana Ivo ta tagasi ning peitis enese selja taha otsekui kana, kes varjab kulli eest oma poega. Korra sai ta sel kombel oma isanda poega varjates enesele raudse ammunoole reide, ja selle väljatõmbamine tekitas talle suurt valu. Vana sulane ei hoolinud sellest kuigi palju, vaid tundis koguni rõõmu, et see nool tema ihusse sattudes ei suutnud Meelisele häda teha. Kuid vahel, kui rüütlid olid temagi läheduses linnuseservale ronimas, unustas ta oma isanda käsu ning lõi nende tagasipeletamiseks vapralt kaasa.

Korra oli juba üks päratu pikk raudrüütel suutnud üles linnuseseinale ronida ning hakkas seal mantlihõlmade lotendades keerutama pikka mõõka. Kohe tormasid kaks Lembitu meest õieli hoitud odadega talle vastu; kuid odavarred murdusid raksatades vastu rauda ning rüütel lõi irvitades ühele meestest pähe, nii et see vajus ohates kokku.

Teine neist jõudis aga enese kaitseks tõsta pea kohale tamme puust kilbi, mille mõök ainsa ropsuga lõhestas, suutmata siiski mehele mingit häda teha. Raske mõök tõusis uuesti, et nüüd juba tuua kindlat surma. Seda märgates hüüdis Ivo valjusti:

„Hurjah*, peletis säärane, või tahad siin kinnitada oma kanda!“ ja ruttas omakorda rüütlike vastu.

Ut kallaletungijat märgates pöördus pikk rüütel Ivo poole ning tahtis talle mõõgaga pähe virutada. Kuid Ivo kummardus kähku ta ees ning enne kui rüütel suutis end tema eest hoida, haaras tal jalust kinni ning tõmbas ainsa ropsuga pikali. Rüütel tuikus ja kukkus siis linnuseservalt raudrüü ja vaskse kilbi kolisedes alla, murdes seejuures sääreluu. Ivo aga ei rahuldunud sellega, vaid kummardus koguni üle rinnatiseserva vaatama, kas hull vaenlane on ka tõsiselt häda saanud.

Sel ajal kui Ivo pika rüütliga taplust pidas, vahtis Meelis kõike seda suure kartlikkusega pealt. Ta oleks tahtnud oma vanale sõbrale appi joosta, kuid selleks oli ta veel liiga pisike, et mitte sõjameestele lihtsalt jalgu jääda. Ta tundis suurt ahastust südames, kuid siis, nähes, et pikk rüütel polegi nõnda kohutav ning et Ivo on paisanud ta juba pikali, tahtis ta juurde rutata.

Kuid siis – üks koletislik raudne nägu kerkis otse tema ees valliservale. Meelis jäi tardunult seisma ning vahtis ainult neid süsimusti silmi, mis kiivri vaatepilude vahelt talle otsa vahtisid. See oli teine rüütel, kes nüüd, märgates oma kaaslaste langemist, ei söandanud enam kõrgemale

* hurjah (hurjuh) – hurjutus-, peletussõna

ronida. Nähes aga enese ees otse käeulatuse kaugusel pisikest poisikest, kahmas ta tema enesele kaenlasse ning hakkas köit mööda tagasi alla laskuma. Meelis tahtis kisendada, appi karjuda, kuid raudne käsi surus ta nõnda tugevasti enese vastu, et hääl jäi kurku kinni. Rüütel aga, laskunud köit mööda alla linnuse jalale, hakkas röövitud poisikesega tagasi laagrisse ruttama.

Esimesena märkas Meelise kadumist vana Ivo, kes nüüd oma peast kinni haarates hüüdis kohkunud häälega:

„Meelis, Meelis...!“

„Kus on Meelis, mis on minu pojaga?“ hüüdis Lembitu juurde rutates.

„Seal, vaata, üks rüütel viib teda...!“ ja vana sulane Ivo oli meelega, et tema hooletuse läbi oli see võinud juhtuda.

„Meelis, minu poeg!“ ja taplusest verine mõök kukub Lembitul käest ning ta jääb keset võitlusmõllu tardunult vahtima, kuidas raudrüütel viib ta poja oma laagrisse.

„Mina olen Lembitu poeg,“ ütles Meelis, kui teda ordu-
meistri telki viidi, „ärge tehke neile enam häda, sest ma olen juba teie meelevalla all.“

„Lembitu poeg on meie käes!“ hakati rüütlite leeris hõiskama.

„Kas annad nüüd alla, sa ristimata kangekaelne pagan?!“

Seistes ülal linnuseserval otsekui vaikiv raidkuju, ei suutnud Lembitu veelgi kõigest sellest toibuda. Ta poeg oli rüütlite käes vangis, see oli otsekui mõõgapiste talle südamesse. Kui rüütlid valmistusid hõisates uueks rünnakuks, tõstis ta vaigistuseks käe ning hüüdis:

„Annan teile pool leisikat* hõbedat, kuid tooge mu poeg tagasi!“

„Ei, kui linnusesse tuleme, siis võtame hõbeda vägisi, ja kui sa ei taha oma poega piigi otsa torgatuna näha, siis anna juba nüüdsama alla!“

Mida oli Lembitul enam teha – kui ta olekski ohverdanud neile oma poja, siis linnuse pidi ta lõpuks ikkagi käest ära andma. Ning seepärast ütles ta:

„Sündigu teie tahtmine, saatke oma preestrid siia!“

„Kiidetud olgu Neitsi Maarja, kiidetud...!“ hõiskas rüütlite vägi seda kuuldes ja nad tõstsid oma mõõgad taeva poole, andes siinsamas pühaliku vande, et enne ei lase nad neil puhata, kui kogu Eestimaa rahvas on nende meelevalda alla ikkesse pandud.

„Oh, isa,“ hüüdis nüüd Meelis, kes oli linnuse alla nähtavale kohale toodud, „las nad teevad minuga mis tahes, kuid ära neid linnusesse lase!“

„Mu armas poeg,“ kostis Lembitu murtud häälega, „ma tean, et sinagi oled valmis maa vabaduse eest surema, ning ma ei peaks seda ohvrit mitte paljuks, kuid sellestki ei ole enam mingit abi, sest meie mehi on palju otsa saanud ja linnus ei suutnud enam vastu panna.“ Ja siis, pöördudes oma rahva poole, ütles ta kalgilt nagu juhtija kunagi: „Avage väravad ja laske preestritel sisse tulla!“

„Ei, Lembitu,“ hüüdis piiskoplik preester Johannes Strik, „enne kui meie üles tuleme, tule sina eesotsas oma

---

* leisikas – endisaegne massiühik Baltimail ja mujal Põhja-Euroopas, 20 naela ehk umbes 9 kg

vanematega siia meie juurde välja, kus tahame teid ristida ning teile pühi sakramente seletada.“

„Olgu nõnda,“ kostis Lembitu mõõka vöö külge kinnitades, „kui sina kardad meie sekka tulla, ehkki siin ühtki sõnamurdjat ei leidu, siis tulen ma ise alla!“

Kutsunud enesega vend Õnnepäeva ja teisigi vanemaid, liikus Lembitu koos nendega linnusenõlvakult alla, et ennast ristida lastes päästa rahvas edaspidiste kiusamiste eest, aga ka selleks, et päästa oma poja Meelise elu.

Ordurüütlike laagrist toodi nüüd kaks suurt vaati, täideti need veega ning Lembitu pidi esimesena laskma ennast kasta. Kui preester Otu talle parajasti ristivett pähe valas ja Johannes ladina keeles evangeeliumi luges, olid mõned rüütlid linnusesse läinud ning seal piiskopi lipu püsti ajanud. Sellest tõusis aga seal jällegi tuli ning piiskopi lipp, millele oli värvitud lapsukest süles hoidva Püha Neitsi kujutis, tõugati ümber. Uuesti tõsteti lipuvarras, kuid samas aeti see jällegi maha, sest rahvas ei sallinud, et kristlaste jumaluse kujutisega lipp nende linnusesse on toodud.

Kui parajasti Lembitut ja teisi abimehi „õnnistatud“ veega kasteti ning neid risti suudlema sunniti, tormasid kõik orduvennad rüsinal linnuseväravast sisse, ajasid sealt kõik mehed, naised ja lapsed välja ning hakkasid siis koldalt rüüstama. Nad võtsid ära kogu rahva hobused ja karielajad, ajades need kõik oma leeri, et ära minnes kaasa viia. Peale selle võtsid nad linnusest ka kogu vilja, mida nad kaasa viia ei suutnud, ja põletasid selle tuhaks, nii et rahvale pidi ainult kibe näljasurm varaks jääma. Kogu hõbe, ehted ja riidekangad – kõik, millel vähegi väärtust, riisuti

nüüd ära ega hoolitud antud lubadusest, et nad ei taha midagi muud, kui et rahvas laseks end ristida.

„Kas säärane ongi siis teie petlik lubadus?!“ hüüdis Lembitu kõike seda nähes kibedalt.

„Lembitu, ära nurise,“ ütles talle preester Otu, „nüüd, mil sa oled meilt ristimise armukingi saanud, on kogu see vara üpris tühine, mis meie sõjamehed oma vaeva tasuks siit võtavad.“

„Ei, sa eksid, preester, rahvalt on riisutud kogu vara ning võetud isegi viimane suutäis leiba!“

„Oh, Lembitu, see on ju vana komme, et saak kuulub võitjale.“

„Kuid meid ei ole võidetud, vaid me olime ainult nõus laskma end ristida.“

Ordupreestrid, tundes, et nad ei suuda Lembitu selgetele sõnadele õigeid vastuseid anda ning jäävad seega temaga vaieldes kimpu, ruttasid nüüd ka ülejäänud rahvast ristima. Et see oleks veetoobrite vähesuse tõttu võtnud üpris palju aega, leppisid nad ainult sellega, et piserdasid veega kogu rahvast ja pomisesid arusaamatuid ladinakeelseid palvesõnu. Pärast seda läksid nad ka üles rüüstatud kantsi, kus pildusid igasse paika ristimisvett ning lugesid oma sõnad.

Et rüütlike vägi oli saanud ümberkaudsetest küladest ja linnusest õige rikkaliku saagi, siis olid nad kärsitult ruttamas tagasi koju, et seal seda omavahel jagada. Mõned neist olid aga läinud saagi pärast juba nüüdsama omavahel tülli, mida ordumeister Volkiin ruttas kohe lõpetama.

Lembitu poega Meelist ei antud aga enam tagasi, kuigi ta ema tema pärast üsna haledalt nuttis. Ordupreester Otu,

kes Lembitu ja ordumeistri vahel tõlgiks oli, ütles selle kohta nõnda: „Et sa ristimisest enam ei tagane ning jääksid meile alati ustavaks, siis võtame su poja pandiks ning viime ta Riiga.“

„Aga millal võin ma ta siis tagasi saada?“

„Oh, Lembitu, tagasi ei saa sa teda enam kunagi, sest meie kasvatame ta preestriks.“

„Kuidas, minu pojast tahate teha preestri? Ei, temast peab saama sõdur, selleks olen talle elu andnud ning seda mõõda teda õpetanud!“

„Lembitu, sinu silmad ei ole paganliku käe alt veelgi lahti saanud!“ hüüdis seepeale preester Otu vihaselt ja tõstis manitsedes käe. „Kas sa, pime, ei tea siis, et meelepärasem on teenida jumalat kui rahvast!“

„Jumal on juba küllalt saanud, rahvale peab aga rahva pärisosa jääma,“ ütles Lembitu. „Vaata ise, preester, siinsamas seisab mu rahvas, näed sa, kuidas nad kõik nutavad mitte ainuüksi seepärast, et olete nad paljaks riisunud, vaid et nende vanemale tehakse ta ainsa poja röövimisega ka otsatut valu!“

„Lembitu,“ lausus nüüd preester tõsiselt, „kui sul oleks olnud ka kaks, kolm või isegi enam poegi, siis ikkagi oleksime võtnud nad sult kõik. Et sul aga neid rohkem ei ole, siis on ka su kurvastus selle võrra tühisem.“

Need olid imelikult keerutatud sõnad, mille vastu vaidlemine oli lootusetult asjatu. Seepärast Lembitu ei lausunudki enam muud, kui et tal lubataks pojaga vähemalt jumalagagi jätta.